

Sociologické aspekty zdokonalování soustavy plánovitého řízení ekonomiky

VLADIMÍR ČECH

Vysoká škola strojní a elektrotechnická,
Plzeň

PE 4584 / 18. 1982

Při rozpracovávání a aplikaci leninských principů řízení, principu demokratického centralismu, jednoty ekonomiky a politiky a zejména systémovosti a komplexnosti, dospěly komunistické strany socialistických zemí v posledním desetiletí k řadě závažných závěrů, týkajících se spjatosti a vzájemného působení ekonomického, politického a sociálního rozvoje, nevyhnutelnosti zkoumání společenských a mezi nimi též ekonomických objektů jako systémů s jednotným řídicím centrem, ale i s řadou samočinných regulátorů, i užitečnosti interdisciplinárního přístupu ke studiu a řešení všech závažných společenských otázek.

S přihlédnutím k těmto principům a závěrům, které byly znovu vyzdviženy v materiálech XXVI. sjezdu KSSS a XVI. sjezdu KSČ a které tvoří osu zkvalitňování společenského a ekonomického řízení ve všech zemích RVHP, je nutno přistupovat také k *Souboru opatření ke zdokonalení soustavy plánovitého řízení československého národního hospodářství po r. 1980*, jehož postupná realizace je v tomto období aktuální. Neodpovídalo by obecným leninským principům řízení ani stavu objektivních skutečností, jichž jsou tyto principy odrazem, kdyby uvedený dokument byl pojmán jen jako výhradně ekonomická záležitost a jeho zavádění, rozpracovávání a popularizace bylo přisuzováno jen ekonomům. Jejich podíl má v současné době jistě prioritní, avšak mají-li se všechna opatření tohoto dokumentu stát živým mechanismem vrstlým do organismu naší socialistické společnosti a podněcujícím jeho funkce, musí se stát přímo způsobem myšlení a jednání každého člena této společnosti. To předpokládá, aby řídicí sféra na všech úrovních řešila otázky *Souboru opatření* ve všech hlavních společenských, ideologických a sociálních souvislostech, aby tyto souvislosti byly našimi teoretiky zkoumány a jejich role byla při zavádění *Souboru opatření* do praxe respektována a s příslušným důrazem vysvětlována a popularizována. L. I. Brežněv na XXVI. sjezdu KSSS řekl, že řízení ekonomiky není jen otázka hospodářská, ale i politická a stranická.

Početný okruh mimoekonomických souvislostí *Souboru opatření* zahrnuje také sociologickou problematiku, o níž lze říci, že v tomto rámci hraje dominantní roli, a to přinejmenším z těchto důvodů:

1. Soustava plánovitého ekonomického řízení je „vlozena“ do řady soustav společenského řízení, jako je řízení politické, státní, ideologické, sociální aj. Je jednou ze strukturních složek celé socialistické společensko-ekonomické formace a jejího komplexního řídicího mechanismu. Tak jako plánovité ekonomické řízení je jedním z hlavních prostředků, jímž ovlivňujeme rozvoj socialistické společensko-ekonomické formace jako celku, tak na druhé straně všechny ostatní struktury této formace, všechny ostatní řídicí mechanismy

2253 / 83 /

a procesy, které v ní probíhají — politické, ideologické, kulturní a jiné — výrazně intervenují do sféry plánovitého ekonomického řízení.

2. Součástí soustavy plánovitého řízení socialistické společnosti je také řízení sociálních procesů, tj. těch procesů, jejichž elementy jsou člověk a společenská seskupení. Ekonomické a sociální procesy jsou ve vzájemných vazbách, které jsou tak silné, že pocítujeme přímo jednotu těchto procesů v označení sociálně ekonomické procesy. Platí, že kvalita řízení ekonomických procesů je silně ovlivňována kvalitou řízení sociálních procesů a naopak. Není tedy náhodou, že *Soubor opatření* zapracovává do soustavy zdokonalování řízení naší ekonomiky i zdokonalování sociálního řízení.

Objektivní skutečnost začlenění rozmanitých řídicích struktur do celospolečenského systému vedla — v poněkud jiném kontextu — jednoho z nejznámějších sovětských teoretiků řízení D. M. Gvišianiho ke konstatování, že „vedoucí úloha ve výzkumu problémů řízení přísluší marxisticko-leninské sociologii“ [Gvišiani 1973 : 23].

Úkolem sociologie při zabezpečování realizace *Souboru opatření* není jen obecná sociologická explikace tohoto dokumentu, ale i podrobná identifikace sociologických problémů v něm obsažených a jejich postupné teoretické řešení. Jde o to, připravit pro řídicí pracovníky v sociální sféře podobné nástroje, jako jsou vysvětlující instrukce a metodické pokyny vydávané ve vztahu k vlastnímu ekonomickému mechanismu, ať jde o zdokonalování plánovitého řízení, o chozrasčot anebo o racionalizaci organizace a řízení.

Již při prvním sociologickém pohledu na *Soubor opatření* jsou zjevné například tyto jeho sociologické souvislosti:

1. Sociologické aspekty řešení věcných problémů naší ekonomiky

Mezi těmito věcnými problémy zaujímají sociologické otázky důležité místo, ať jde o zkvalitňování rozhodovacího procesu pomocí analytické činnosti, v níž se mimo jiných metod dobře uplatňují i metody sociologické, nebo o řešení takových typických společensko-politických a sociologických otázek, jako jsou otázky pracovní iniciativy, disciplíny, upevňování morálních a právních norem, vytváření pozitivního postoje ke všemu, co zajistí další dynamický rozvoj naší společnosti aj.

2. Sociologické momenty zkvalitnění a zvýšení účinnosti národohospodářského plánování

Jde například o sociologické souvislosti cílového a cílově programového řízení. Je samozřejmé, že cílové programy se vztahují ke strategickému řešení nejzávažnějších dílčích problémů ekonomiky v národním i v mezinárodním měřítku (RVHP), jako jsou problémy rozvoje surovinové základny, energetiky, elektroniky a dalších odvětví a oborů. Tím spíše je však nutno, aby byly provázány jak vzájemně, tak na systémový celek, a aby rozvojové cíle dílčích oblastí představovaly kroky k realizaci celospolečenských cílů, mezi nimiž vedoucí roli hrají právě cíle mimoekonomické a speciálně sociologické (rozvoj sociální struktury, překonávání nežádoucích rozdílů v této struktuře, rozvoj pracovních kolektivů, rozvoj osobnosti socialistického člověka apod.). Sovětský autor Čerňak upozorňuje, že při formulaci stromu cílů v ekonomických systémech vycházíme z toho, že ekonomika je relativně samostatnou, ale přitom neoddělitelnou součástí společnosti a že na formulaci cílů

ekonomického systému se podílejí dva informační okruhy tvorby cílů: společenský systém a jeho ekonomický subsystém [Čerňak 1980 : 63].

Jde dále o sociologické aspekty perspektivního plánování, jehož role má být posílena a jehož metody a způsob sestavování mají být zkvalitněny. Právě perspektivní plánování a prognózování výrazně vysunují plánovací činnost pouze z ekonomické sféry a situují ji jako komplexní a systémový problém. Prognózy a dlouhodobé plány jsou tím druhem plánovacích dokumentů, které — ať se týkají kterékoli dílčí oblasti — musí respektovat celospolečenské vazby a zákonitosti. Předností marxisticko-leninské prognostiky je to, že může aplikovat speciální prognostické metody v rámci obecné vědecké metodologie společenského vývoje. Tyto metody jen upřesňují, resp. prohlubují ono vědecké historické předvídání, které je charakteristickým rysem historicko-materialistického pohledu na svět. Vědecké předpovědi, které nalézáme v dílech zakladatelů marxismu, zpravidla obstály ve zkouškách historické praxe proto,

a) že jsou založeny na analýze existujícího systému a vývojové cíle vycházejí z této analýzy ex post (viz například analýza společensko-ekonomické formace kapitalismu v Marxově *Kapitálu*); tím, že ideál není chápán jako norma dějinného procesu, ale cílové ideje a představy jsou z tohoto procesu vyvozeny, překonává marxismus dřívější utopické myšlení a dává základní metodické vodítko pro vědeckou prognostiku;

b) že počítají s rolí dějinného subjektu, že z historicko-ekonomické analýzy vyvozují závěr o rozhodující roli dělnické třídy a že vymezují nejdůležitější principy řízení činnosti tohoto dějinného subjektu (patří mezi ně vedoucí úloha komunistické strany a další);

c) že jsou orientovány na zjištění prostředků společenského pohybu, přičemž za rozhodující prostředek společenského vývoje v třídních společnostech považují třídní boj, z obecnějšího hlediska pak střetání společenských rozporů nejružnějšího druhu.

Nejpozoruhodnějším rysem marxisticko-leninského předvídání je respekt k hierarchickému vztahu mezi základními strukturními složkami společenského systému — stručně řečeno ke vztahu mezi základnou a nadstavbou — a k dějům uskutečňujícím se v nejdynamičtější oblasti, tj. ve způsobu výroby a v první řadě ve výrobních silách. Předvídat vývoj systému znamená prognózovat především tuto základní sféru — ovšem ve vzájemných dialektických vztazích se sférami dalšími, například politickomocenskou, sociální a ideologickou.[1]

I při výhradně ekonomických prognózách či dokonce jen některých dílčích prognózách z ekonomické sféry (jednotlivých oborů vědy a techniky), je nutno vycházet z obecné metodologie marxisticko-leninského předvídání a současně využívat speciální prognostické metody matematického, vědeckoinformačního, psychologického a konkrétního sociologického charakteru. Teoretický, marxisticko-leninský přístup je základem. Bez něho nemohou být moderní prognostické metody správně aplikovány.

[1] S velkým důrazem je v marxisticko-leninské teorii připomenut vztah přírody a společnosti či přírodních a společenských dějů, jehož konkrétní vývojová linie ústí v současné době ve vážné dilema buď narušit přírodní základy společenské existence, nebo je cílevědomě ochraňovat a pozitivně rozvíjet v zájmu lidské budoucnosti.

Velmi důležitý je sociologický obsah vědeckotechnického rozvoje a sociologické metody podpory tohoto rozvoje. Dnes nesporně platí, že věda je hlavním intenzifikačním faktorem ekonomického růstu a vlastnictví vědeckých a technických myšlenek je nejcennějším společenským vlastnictvím. Proto *Soubor opatření* upevňuje vazbu mezi plánem vědy a výroby, proto vědecké objevy klade do vstupu celého plánovitě řízeného reprodukčního procesu. Efekty rozvoje vědy se mají promítat do hmotných a hodnotových ukazatelů. Vědeckotechnický rozvoj se bude soustřeďovat na úsporu paliv, energie, surovin, materiálu, pracovních sil, na zdokonalování jakosti, na všestranné zvyšování exportuschopnosti naší ekonomiky. Avšak máloco je tak spjato s celospolečenskými procesy jako vědeckotechnický pokrok. Jeho nositeli jsou lidé — stále početnější a vlivnější skupina výzkumných a technických pracovníků. Řízení takových sociálních procesů, jako je plánovitě formování a doplňování těchto skupin, řešení institucionálních otázek vědy a školství, používání psychologických, sociálně psychologických a sociologických metod uvolňování, posilování a často zmnohonásobování tvůrčích sil vědeckých týmů, patří mezi ony problémy sociologického charakteru, bez jejichž řešení si zdokonalování soustavy plánovitěho řízení v oblasti vědy nelze představit.

Výrazný sociologický obsah má také problematika reprodukce pracovních sil, již je v *Souboru opatření* věnována velká pozornost z mnoha různých hledisek.

Reprodukce pracovních sil je zde chápána z kvantitativního (početní vývoj pracovního potenciálu) i z kvalitativního hlediska (změny kvalifikační a jiné struktury pracovních sil). Počítáme-li s celkovým nárůstem pracovních sil o 140 tisíc v sedmé pětiletce, a to v podmínkách plné zaměstnanosti naší současné populace, vystupují v plné naléhavosti takové sociologické problémy, jako je výzkum zákonitostí mobility pracovníků, výzkum postavení a pracovní disponibility lidí v postproduktivním věku, výzkum ženské zaměstnanosti, podmínek směnové práce, kterou je třeba rozšířit v zájmu souladu reprodukce pracovních sil a reprodukce výrobních prostředků. Je samozřejmé, že zdokonalení řízení v této oblasti vyžaduje, aby výsledky takových výzkumů byly v plné míře využívány v řídicí praxi.

S uvedenou problematikou souvisí potřeba lépe využívat možností v oblasti racionalizace práce, jak je to vytyčeno v *Souboru opatření*. Při racionalizaci živé práce je nutno využívat poznatků všech věd zabývajících se člověkem, ať jde o fyziologii, psychologii, sociální psychologii anebo sociologii, a to v souvislosti s poznatky matematiky, kybernetiky, přírodních a technických věd, jak to odpovídá systémovým vazbám v systémech člověk — technika — prostředí, tj. prostředí fyzikální i sociální. Právě zde se otevírá široké pole výzkumů a aplikací interdisciplinárního charakteru, v nichž sociologie musí zaujmout odpovídající místo.

Do okruhu významných sociologických a společensko-politických otázek, jimiž se *Soubor opatření* zabývá, rovněž patří otázky soužití v pracovních kolektivech, dodržování socialistických pravidel tohoto soužití, upevňování technologické a pracovní kázně apod. Do tohoto okruhu náleží i sociologické souvislosti procesu zdokonalování norem, resp. zavádění technicky a vědecky zdůvodněných norem. Sociologie zná problém tzv. metanorem, spojený s existencí neformálních struktur v malých pracovních skupinách. Aktuálnost této otázky se jistě nejednou při zavádění *Souboru opatření* ukáže. Marxistická sociologie rovněž zdůrazňuje význam politických, ideologických, psychologických a sociologických metod řízení, jejichž dovedná aplikace často rozhodne

o úspěchu podobných složitých akcí, jako je zavádění či zpřesňování norem. Je nutno upozornit i na to, že v oblasti sociologie práce a podniku byla podrobně rozpracována i teorie podnikových konfliktů, jejíž znalost je pro řídicí pracovníky velmi důležitá.

Významnými a tradičními sociologickými problémy, které jsou *Souborem opatření* aktualizovány, jsou problémy podmínek, forem a metod rozvíjení účasti lidí na řízení. Sociologové v podniku by proto měli věnovat svoji pozornost vstřícnému plánování, jímž se také *Soubor opatření* zabývá a které má být zaměřeno na řešení úzkých profilů a na celkové zkvalitnění plánovací a vlastní výrobní činnosti. Jeho úspěch bude do značné míry záviset na vytvoření příslušných ideových, morálních a poznatkových předpokladů v pracovních kolektivech.

3. Sociologické aspekty zdokonalování chozrasčotu

Ze sociologického hlediska se chozrasčotem dosud málo zabýváme. Je jistě právem zatím pojímán jako metoda hospodaření a plánovitého řízení společenského reprodukčního procesu. Avšak platí o něm i to, co o řízení vůbec: že se vyznačuje silnými sociálními aspekty. Při zdokonalování chozrasčotního řízení nejde jen o vypracování systému hospodářských vztahů mezi podnikovou hospodářskou sférou a společností, mezi VHJ, podniky a uvnitř podniků. Jde také o dotváření a zdokonalování zásadních vztahů sociálních. Pro dobré fungování chozrasčotu je nutné formovat a zdokonalovat takové vztahy, jako je vztah ke společenskému vlastnictví, k uskutečňování celospolečenských cílů a ideálů, vztah ke spolupracovníkům, k podnikové značce, ale také například k rodině. Znamé heslo „každý hospodářem na svém pracovišti“, které vystihuje záměry chozrasčotního řízení, dostatečně zřetelně vyjadřuje tu skutečnost, že zdokonalování chozrasčotu je komplexní problém ekonomický, politický, ideový, morální apod.

Chozrasčotní mechanismus souvisí s dobře fungujícím mechanismem odměňování. Také problematika odměňování — šíře motivování a stimulování — je tradičním problémem nejen ekonomickým, ale také sociologickým. Pomíne-li obecnou zákonitost, že dynamika společenského rozvoje vyžaduje dobře fungující mechanismus pozitivních a negativních sankcí, obzvláště dobře fungující mechanismus peněžních odměn, který musí být budován na principech odpovídajících charakteru společensko-ekonomické formace, otevírá se v souvislosti s odměnami široký rejstřík konkrétnějších sociologických problémů, jako jsou:

- sociální podmíněnost motivační účinnosti mezd,
- sociologický dopad mzdových opatření na strukturu a funkci pracovních skupin, včetně jejich koheze,
- sociologická a psychologická podmíněnost deviací od závazných socialistických principů odměňování,
- vztah odměňování k práci, k její efektivnosti a kvalitě a ke spokojenosti s prací,
- vztah odměňování a úprav pracovních režimů, například vliv mezd na směnnost apod.,
- vztah odměňování k formování socialistického způsobu života, který má zpětný vliv na pracovní sféru aj.

4. Sociologické aspekty zdokonalování organizace a metod řídicí práce

Nesporně nejvýznamnějším a v marxisticko-leninské sociologii stále propracovávanějším problémem je otázka komplexního přístupu k řízení všech společenských procesů, s nimiž se v ekonomických či výrobně ekonomických systémech (například v podnicích a VHJ) setkáváme. V souvislosti s tím se stále bedlivěji zkoumá vztah ekonomických a sociálních procesů a ekonomického a sociálního řízení. Nelze vyloučit, že v určitých konkrétních podmínkách se může řízení sociálních procesů, hlavně těch, které jsou spjaty s výrobním a pracovním procesem, stát prioritní oblastí řízení. Bývá to například tehdy, jestliže plnění výrobních úkolů je ohrožováno nedostatkem stability pracovních kolektivů.

Soubor opatření se ke vztahu ekonomického a sociálního řízení meritorně vyslovuje na několika místech. Například v pokynu o nutnosti užšího propojování ekonomického a kádrově personálního řízení. Je zde dokonce taxativně vymezena oblast sociálního rozvoje a současně odmítnuta redukce řízení sociálních procesů pouze na některá, i když nesporně velmi důležitá opatření v oblasti péče o pracovníky, jako je například stravování, rekreace apod. Takové omezení brání rozvoji výrobního a pracovního procesu ve směru pozitivního utváření jeho sociálního obsahu, ve směru jeho působení na rozvoj osobnosti a pracovních kolektivů. Správný přístup předpokládá znalost vztahů techniky, technologie, dělby práce a organizace práce, a to vždy ve zcela konkrétní podobě. Nezapomeňme, že ve vztahu k osobnosti člověka označil K. Marx za základní limit strojové techniky devatenáctého století nadvládu stroje nad dělníkem a tak neúnosnou dělbu práce mezi strojem a pracovníkem, že dělník se stával „přívěskem stroje“.

K jednotě ekonomického a sociálního řízení bude nutno přihlížet i při sestavování komplexních programů rozvoje řízení na ministerstvech, VHJ a podnicích. Sociologie se ovšem musí uplatnit při řešení všech dalších otázek řídicího a organizačního charakteru, o nichž *Soubor opatření* pojednává. V zásadě je tomu tak proto, že organizace není jen útvarem nebo výrobně procesní strukturu, ale je živým organismem, v němž hlavní roli hrají lidé a sociální seskupení. Tato skutečnost je v sociologii již dávno známa (například existence tzv. formální a neformální organizace). Pokud *Soubor opatření* poukazuje na nezbytnost dořešení takových organizačních otázek, jako je například lepší vyladění pravomocí a odpovědností anebo zdokonalování organizačních a řídicích norem, jde vždy současně o otázky sociologické.

Ve světové i naší literatuře — a to můžeme použít jako výstižný příklad sociologického obsahu organizačně řídicí problematiky — je již také velmi podrobně rozpracována psychologická, sociálně psychologická a sociologická stránka zavádění automatizovaných systémů řízení nejrůznějšího typu. Právě ze zkušeností této vrcholné racionalizace organizace a řízení v oblasti informačního a rozhodovacího procesu je nejlépe patrné, že pomíjení kterékoli stránky projektování, zavádění a využívání těchto systémů, především stránky psychologické a sociologické, vede k poruchám, snižuje efektivnost systému a často vyvolává vůči nim nedůvěru.

Svým způsobem „svodnou“ sociologickou problematiku *Souboru opatření* představuje partie o programech a plánech kádrového, personálního a sociálního rozvoje. Právě zde je zřejmé, že nelze na jedné straně programovat a plánovat rozvoj techniky, výroby a ekonomiky a na straně druhé — zbude-li čas a prostředky — sociální rozvoj. Naopak, tyto dvě oblasti plánování je nutno propojit, a to i soustavou ukazatelů. Rovněž efektivnost celého podni-

kového (event. odvětvového) rozvojového procesu je nutno chápat jako komplexní problém. Nemůže být dlouhodobě ekonomicky efektivní to, co je sociálně neefektivní. A je jen zdánlivě sociálně efektivní to, co nepomáhá celkovému společenskému pokroku, jehož kritériem je koneckonců pokrok na poli zvyšování produktivity práce. To znamená na tom poli, kde se podle V. I. Lenina rozhoduje o mírovém soutěžení mezi socialismem a kapitalismem.

Uvedené poznámky samozřejmě nepokrývají všechnu sociologickou problematiku *Souboru opatření*. Sociologický obsah má tento dokument jako celek. Bylo však třeba poukázat na některé zvláště významné otázky proto, aby bylo zřejmé, že do okruhu těch, jimž přislouží zabezpečení a realizace příslušných opatření, by měli být začleněni i sociologové. Jejich úkolem by měla být jak účast na popularizaci *Souboru opatření*, tak hlavně postupné řešení řady konkrétních sociologických otázek, které otevírá dokument sám i proces jeho realizace. Bylo by účelné, kdyby vysvětlování a řešení otázek *Souboru opatření* bylo týmovou prací. Tím by byl zajištěn komplexní přístup k problematice, jejíž složitost k aplikaci týmového přístupu přímo vybízí. Vždyť týmovost je v organizaci práce výrazem dialektické souvislosti jevů, která je v procesu realizace *Souboru opatření* znovu prokazována.

Literatura

- Čerňák, J. I.: *Systémová analýza v řízení výroby*. Praha, SNTL 1980.
Gvišiani, D. M.: *Organizace a řízení*. Praha, Institut řízení 1973.
Ke zdokonalení plánovitého řízení národního hospodářství. Praha, Svoboda 1980.
Kohout, J.: *Sociální analýza a řízení socialistického podniku*. Praha, Práce 1976.
Kutta, F.: *Systém řízení sociálních procesů*. Praha, Svoboda 1976.
Kutta F. a kol.: *Teorie a praxe sociálního plánování a programování v ČSSR*. Praha, Svoboda 1981.
Sociální aspekty řízení pracovních kolektivů. Praha, Práce 1979.

Резюме

В. Чех: Социологические аспекты совершенствования системы планового управления экономикой

При разработке теоретических основ общественного управления во всех социалистических странах уделялось внимание и взаимоотношению экономических и социальных процессов. Взаимосвязь и взаимообусловленность этих процессов требуют, чтобы в экономическом управлении учитывались социальные аспекты регулируемых процессов и наоборот, чтобы социально-политическое управление исходило из экономических условий и содействовало реализации экономических целей. Единство экономического и социального подходов к всеобщественному управлению является основой программных документов XXVI-го съезда КПСС и XVI-го съезда КПЧ. Проекты повышения эффективности экономического управления, разработанные в последние годы в странах СЭВ, также выражают это единство. В Чехословакии таким проектом является Комплекс мер по совершенствованию системы народного хозяйства Чехословакии после 1980 года. Особые положения в этом документе посвящены содержанию и методам кадрового, персонального и социального программирования и планирования, которое должно быть увязано с экономическим планированием. Однако, документ имеет не только эту специальную социологическую и социально-политическую сторону. Его подробный анализ показывает, что его правильная теоретическая интерпретация и особенно его реализация требуют также социологического анализа и использования социологических методов. Важное социологическое содержание имеют, например, вопросы прогнозирования и долгосрочного планирования. Специальные прогностические методы можно с успехом применить к технической и экономической областям лишь в том случае, если в соответствии с марксистской социологической теорией и методологией принимаются во внимание все релевантные взаимосвязи прогнозируемых областей. Воспроизводство рабочей силы, приобретающее в чехословацких социально-экономических

условиях особое значение, также включает ряд социологических взаимосвязей, таких как мобильность работников, проблемы трудовой деятельности женщин и лиц пост-продуктивного возраста, лиц с неполной трудоспособностью и др. Вопросы технологической и трудовой дисциплины, совершенствования нормирования и участия работников в управлении, подробно освещаемые в документе, это даже преимущественно социологические и политические вопросы. Социологической интерпретации требуют также вопросы хозрасчета, систем оплаты труда и мотивации вообще, рационализации во всех областях общественной жизни и др. Анализ документа позволяет сделать вывод, что в нем нет ни одного положения, по которому можно довольствоваться одним лишь экономическим подходом и где участие социологии не является необходимым.

Summary

Cech V.: Sociological Aspects of Improvement of the Planned Management System of Economy

In elaborating the theoretical foundations of social control, attention was paid in all the socialist countries to the interrelation between economic and social processes. The interdependence and the mutually conditioned character of these processes make it essential for economic management to respect the social aspects of processes subjected to influence, and, vice versa, for socio-political management to proceed from economic conditions and contribute to the attainment of economic objectives. The unity of the economic and the social approach to all-social control is the underlying principle of the programme documents adopted at the 26th Congress of the Communist Party of the Soviet Union and the 16th Congress of Czechoslovak Communist Party. This unity is also evident in the projects designed to increase the effectiveness of economic management recently shaped in the member countries of the Council for Mutual Economic Assistance. As far as Czechoslovakia is concerned, such a project is represented by the Package of Measures to Improve the System of Czechoslovak National Economy after 1980. This document contains special regulations concerned with the content and methods of personnel and social programming and planning necessarily interlinked with economic planning. The document, however, does not contain this special sociological and socio-political aspect only. A detailed analysis of the document reveals that its correct theoretical interpretation and particularly its implementation call for a sociological analysis and the application of sociological methods. For example, issues of prognostication and long-term planning have a significant sociological content. Special prognostic methods can be successfully applied to the technical and economic spheres only if — in keeping with Marxist sociological theory and methodology — all the relevant implications of the areas subjected to prognostication are taken into consideration. Also the reproduction of labour force which under Czechoslovakia's socio-economic conditions, has acquired particular significance, includes a number of sociological aspects such as workers' mobility, problems of the work of women and people of post-productive age, with limited working abilities, etc. The problems pertaining to technological and working discipline, improvement of norm-setting and workers' participation in management, which the document analyzes in greater detail, are in actual fact issues of a predominantly sociological and political character. Also the questions of *khosraschot* (the Soviet budget-related method of economic management), wage systems and motivations in general, rationalization in all the areas of social life, etc., require a sociological interpretation. The analysis of the document in question shows that it does not contain a single regulation in which the purely economic approach would be sufficient and the application of sociological methods unnecessary.